

Долан хожыгр, нег түдигр.

/Тууль/

Незний неги сайра. Ах-хү Долан хожыгр, нег түдигр хамзан нег хотид бүүдг бүүдх. Нег дахы ах-хү Долан хожыгр туглрудан усижар тууде йовад, Түдигрт келнэ:

-Хамзан туглмудан усий! - гиде.

-Долан-ийн кун йовад йовжом биш, эндр таалр минн туглчи усичкн, - гиде Түдигр келнэ.

Долан хожыгр туглмудиг хамзан тууде гарах усичкад, Түдигрин туглчиг уснц унгагад алдс оркэд, ирдэ Түдигрт келнэ:

-Туглчи уснц унах үкдс оув - гиде.

Кун зарсн бурта кун болд Түдигр бийн гомшд, экинц утх авад, уснц ирдэ үксн туглан бвчн. Бвчдс бйатлн, долан цаган майи темнц ус орад күрд ирдэ. Долан цаган майиг усичкад, үксн туглинц цусар будад, долан улан галдэн майи темнц негд тбвд оркэд болн.

Туглан бвчдс дуусчклян, нег мортн кун ирдэ: "Долан цаган майи темнц үксн болваата? - гиде сурна.

-Долан цаган майи темнц үксн угал, зуг долан улан галдэн майи темнц үзвв - гиде Түдигр бннцн келнэ.

-Уга, долан цаган майи болхм билэ - гиде залу зүткн.

-Залу ах, зүтх йомн угал, зуг ховрн маргчий - гиде Түдигр келнэ.

-Маргий! - гиде залу збврн.

-Маргань юн болг! - гиде Түдигр сурна.

-Долан улан галдэн майи болхла, би танд эмэлтэ-хаварта мбрэн бгнцв-залу келдхнэ.

-Долан цаган майи болхла, би танд үксн туглинц мэх бгнц - гиде Түдигр келнэ.

-Збб! - болд, ирсн залун мбрэр Түдигр долан улан галдэн майн некд гарна. Удл уга күнд, эргүлд авад ирхн, долан улан галдэн майи болд, ирсн залу эмэлтэ-хаварта мбрэн шүүгдн.

Эмэлтэ-хаварта мбрэн унах, долан улан галдэн майн көбгд, Түдигр хотнур орад ирдэ. Ирдэ йовсн Түдигриг үзд, Долан хожыгр:

-Түдигр, Түдигр, эн улан галдэн темнц, эн эмэлтэ-хаварта мбрэн альдс авбч! - гиде сурцхана.

-Туглмудан алдс ава, хана цахрт орад - "үксн туглин мэхнцс долан улан галдэн темнц, эмэлтэ-хаварта мбр кен бгнц" - гилд хйкрхн, "би-би гилд хйкрдг ймн йир олт - гиде Түдигр келнэ.

Эн Ур сонгсад, долан хожыгрмуд туглмудан алдс авад, хана цахрт ирдэ:

-үксн тугла мэхнцс долан улан галдэн темнц, нег эмэлтэ-хаварта мбр кен бгнц?" - гед хйкрдхнн, "Эн юн гелтн ймтсв?" - гилдд, цахракнц долан хожыгрмудиг цовдс алн алдад тбвнэ.

Туглмудан алсн, днкд цахрас цокуун алдад йрн зуусн, ик гундврта болн уурта, Түдигриг алхн - гиде ширцхнн. Зннц ширцвр мексн Түдигр сббднц унтхларн, бийнц көбшн экинцс орн деер унтад, көбшн экнц эрвннцс орн деер унтулна. Долан хожыгр сб ирд, герин терм гадсас Түдигрин экинцс шагда алчкад, хйрднц оцхана.

Өрүнднц босад, Түдигр үксн экнц үкүгт кедс авад, нег темнц деернц дүүрч авад, хана цахрагур гарна. Хана газрт ирд, алтн заругар шага начасн хана болн хана түшмнцүдин көвүдин өөр ирд, темнцн көстүлчкнц, үгнннцс уйа султхчкнц, начаснц көвүлт келнэ:

-Темнц терк йомн, эеджм эрк йомн. Көвүд, темнц үрггд, экинц унгагад алчквзат - гичкд, хана тал ордж одна. Арднц наачндан шилтсн көвүд темнц үрггд босчкна. Темнц босхла, боодгарннц султхачкнс үкүг ундс

одна. Тер хоорид, ханас гарч авсан Түдэгр, босон төм Уулд:

-Энн төмнэс унгагад алчидж - гигэд хан зарг одна. Хан шага наачаси көвүдэс сурад, төмн үргдэ босонс ави үкүг унад, тигэд, дотрн бэйсн эмги үкдэ - гигэд зарг хагдад, шага наачаси көвүдэс нег түмн алтн аару йал авч Түдэгрт өгнэ.

Түдэгр тулмта алтн ааруган төмнцэн дүүрсн, хотари орад иржиэ, өмнэснэ долан ходэгр гүүлдэд гарч ирэд:

-Түдэгр, Түдэгр, тулмта ю авч йовнач? - гидэ сурна.

-Алтн аару - гидэ Түдэгр хяру өгнэ.

-Иим ин алтн аару хамгас авбч?

-Экэн алдэ авад, хана цахрт орад, "үксн эмгнэс кен нег тулм алтн аару өгнэ?" - гихлэ, "би-би, гигг йитн мөл дала" - гидэ Түдэгр келнэ. Долан ходэгр хярдэ ирэд экэн алдэ авад, хана геза ирэд, "үксн эмгн нег тулм алтн аару кен өгнэ?" - гилдэд хэйрнэ.

-Эн юн йитсв? - гилдэд, хананкн долан ходэгрэг цонад алн алдад тэвнэ. Экэн алсн дээрнэ гувдүлсн долан ходэгр өшөркдэд, Түдэгрэг ймдэр түүмрдхим гилдэд, ирэд Түдэгрэг бярдэ авад, кеер нег модна йозурт күлчнэд, түүмрдх мод цуглулад бийснэ йовдэ одцхана.

Ардинь нег зун хө туусн, улан нүдтэ, бөгчгр нургта нег өвгн ирэд:

-Эн юн урдин му-үүлэн эдлрэх йитмч? - гидэ.

-Урдин му-үүт биш, урдин өгэмдэтэ күн би. Би таша адла бас улан нүдтэ, бөгчгр нургта күн билэв. Уг эн зандин модна йозурт гурви хонг күлэтэ бэйхлэ, нүдм эдгэд, нургм гоорад одв - гидэ Түдэгр келнэ.

-Тиим болхла, эрваннэ ормд нама күл - гидэ өвгн сурна.

-Тииктэ, шулгар минн күлэ тэйлти.

Күлэгэсн сулчкэд, ормдан улан нүдтэ, бөгчгр нургта өвг күлчкэд, зун хөөгинэ туудэ авад гарна.

Ардинь долан ходэгр ирэд, одак өвгн "би бишив" гихлэ, "йилтэ нивва, саллрхэнэ" - гигэд түүмрдэ оркна. Өвгэн түүмрдчкэд, хярдэ йовдэ йовад, зун хө туусн Түдэгрлэ харгна.

-Түдэгр, Түдэгр, бидн чамаг туумрдчкэлбидн. Йагад ймд Улдвч? - гидэ сурна.

-Таднчамаг түүмрдхэтэ нег очн өсрдэ гарду? Терти би билэв - гинэ.

-Альдэс эн зун хөөгэн авбч?

-Өсрдэ гарад би усн хадин ээн бичэн авчаснла харгад, бичинэ ко-вагад, хөв обвв - гинэ.

-Нэ, түүндэн маниг күргэ - гирдэ ходэгрмуд сурна.

-Нэ, йовцхай - гигэд долан ходэгрэг дахулдэ авад, нуурин көвүд ирэд келнэ:

-Нэ, долули, шалвриннэ шонгрцган дүүргэд элс кедэ авад, недхэд ут бура олдж автн - гинэ.

Долан ходэгр шалвуриттан элс чиндэ авад, недхэд ут бурас олдж авад белн болцхана.

-Нэ, кен ахтн түүрүлд ортн. Түүрүнк орсантн бура шовлрхлэ, нааткст эрдэснэ гүүгэд ортн, - гидэ селвэд, доладугинэ нуурин уснд чивдэ элнэ.

Түдэгр ардинь, долан цаган төмтэ, нег тулм алтн ааругта, эйэлтэ-хаварта мөртэ, зун хөөтэ, дэйсэн дарсн, өмсн-өмсн джиргад бэйлг болнэ.

Сонгсврас орулсн

Шорвин С.-Ц.

(Урдинь мунд)